

Арсен Зінченко

**ВИЗВОЛИТИСЯ ВІРОЮ: ЖИТТЯ І ДІЯННЯ
МИТРОПОЛИТА ВАСИЛЯ ЛІПКІВСЬКОГО**

К., "Дніпро", 1997. — 424с.

Рецензована праця присвячена вивченню життя і діяльності великого патріота України, митрополита Василя Липківського. Аналізуючи добу національного відродження, А. Зінченко зазначив, що вона почалася з кінця XVII ст. і продовжувалася до початку 30-х років XX ст., органічно поділяючись на три періоди. Перший період тривав до початку XX ст. Українська національна революція 1917—1920 рр. становила другий період. Третій — період "розстріляного відродження" — 1921 р. — початок 30-х років. На наш погляд, ця періодизація є правильною.

На численних документальних фактах автор показав роль православного духівництва України у національному русі. В монографії наголошується, що наприкінці XIX — на початку XX ст. проблеми церковного життя займали помітне місце у програмах переважної більшості українських політичних партій.

Можна погодитися з висновком, що вимога створення незалежної церкви мала місце в українській суспільній свідомості вже з початку XX ст. Це знайшло своє відображення, зокрема, у пресі. Проте лише масовий національно-визвольний рух поставив незалежність церкви на порядок денний суспільного та церковного життя.

Головним розділом рецензованої монографії є "Християнська республіка митрополита Василя Липківського". Перед читачем постає образ однієї з найпомітніших постатей українського національного відродження.

Народився В. Липківський у с. Полудні Липовецького повіту Київської губернії в 1864 р. Автор простежив його успіхи під час навчання у бурсі, духовній семінарії й духовній академії. В 1889 р. рада Київської духовної академії присудила своєму випускникові вчений ступінь кандидата богослов'я. Спочатку В. Липківський працював законовчителем Шполянського однокласного і двокласного сільських міністерських училищ. Невдовзі його перевели законовчителем до Черкаського двокласного міського училища, а потім — законовчителем Черкаської чоловічої прогімназії.

У монографії докладно розповідається про призначення в 1892 р. В. Липківського настоятелем Липовецького собору та його працю в ньому. Селяни Липовецького повіту, які бажали, щоб їх діти навчалися в школі, вбачали в ньому свого надійного помічника.

Цілком правильно трактує А. Зінченко єпархіальний з'їзд Київщини 1905 р. як "революційний". Саме Липківський став його головою. Це, звичайно, не було випадковістю. В той час відбувався повільний процес радикалізації духівництва.

Переконливо розповідається у монографії про діяльність Липківського в роки української національної революції, про його участь у київському "Братстві Воскресіння Христа", в якому зосередилася активна праця діячів церковного відродження. Добре показана роль В. Липківського у скликанні Всеукраїнського православного собору. Всеукраїнська православна церковна Рада доручила йому видання "Вістей" цього собору. Щоправда, останній не виправдав сподівань його ініціаторів.

Автор має рацію, коли стверджує, що "закон 1 січня 1919 р. про вищий уряд Української автокефальної православної церкви" Директорії не вдалося реалізувати через несприятливі політичні обставини. Проте рух за створення автокефальної церкви не припинявся.

Викликають інтерес ті сторінки монографії, де йдеться про активну участь Липківського в створенні незалежної Української держави. У зв'язку з тим наведемо його слова, звернуті до головного отамана Симона Петлюри: "На тебе, вірний сину України, надія. Тобі довірив наш змучений народ вивести його з неволі єгипетської" (с. 175,176).

Авторові вдалося зібрати цінні джерела, на основі яких він проаналізував роботу Всеукраїнського православного церковного собору в 1921 р. В. Липківський виступив на ньому з доповіддю. Цілком обгрунтовано думку, що прийняття Собором ухвали про автокефалію Української православної церкви мало велике історичне значення, її очолив Липківський.

У монографії знаходимо численні свідчення про негативне ставлення до УАПЦ більшовиків. 1924 р. в шифрованому таємному циркулярі ОГПУ вказувалося, що Липківський і його сподвижники є таємними пропагандистами українського сепаратизму й антирадянських ідей. Для боротьби з УАПЦ використовували три основні прийоми: розкол церкви, репресії щодо її керівних представників та правові обмеження. Безумовно, віруючі чинили опір наступу більшовиків. Однак незалежну українську церкву не вдалося зберегти. В. Липківський був ув'язнений, а потім розстріляний.

Про творчу спадщину В. Липківського йдеться в останньому розділі. В його історичних працях, зокрема у семитомній "Історії української церкви", розповідається про події не тільки в Україні, а й за її межами. Серед питань, до яких дослідник виявив зацікавлення, належали народна церковна традиція, діяльність церковних братств, соціальне походження уніатського духівництва. В. Липківського захоплювали видатні історичні постаті — такі, як митрополит Петро Могила, та ін. Надаючи великого значення вивченню історії, Липківський прагнув знайти в ній риси національної духовної самобутності українського народу, демократичних засад у церковному устрої, а також реакційні церковно-політичні чинники, що спричинилися до поневолення народу.

А. Зінченко не без підстави вважає, що проповіді Липківського були однією з вершин його творчості. Митрополит говорив із запалом, духовним горінням. Відчувалися глибина думки й її багатогранність, патріотизм і щирість цієї людини. Для нього справа національного визволення якнайтісніше пов'язувалася з церковним визволенням. Тож його проповіді є не лише суто церковною, а й пам'яткою українського національно-визво-

льного руху. Доля поневоленого народу, визволення останнього були однією з найболючіших тем митрополита. Підкреслено автором і його турботу про розвиток української мови.

А. Зінченко глибоко розкриває питання про те, що В. Липківський був ідеологом українського духовного відродження. Вже в 1904—1905 рр. він виступав як свідомий український діяч із сформованою національною орієнтацією та розумінням необхідності реформ церковного життя. У 1917—1918 рр. Липківський виріс до ролі ідеолога й організатора українського церковно-визвольного руху. Він ніколи не відступав від сформульованих ним засад організації суверенного українського церковного життя. Соборноправність, "канонічна революція", національний характер церковно-визвольного руху відповідали потребам часу.

В кінці своєї праці А. Зінченко наголосив, що запропоновані В. Липківським засади реформ православного церковного життя мають значення і нині.

Як позитивну рису монографії слід відзначити також наявність у ній покажчика імен.

Наприкінці хочеться побажати авторові продовжувати роботу над історією УАПЦ.

М. М. КРАВЕЦЬ (Вінниця)